

LUNDS UNIVERSITET
Musikhögskolan i Malmö

Musik genom livet

En studie om fyra pensionärer som lär sig att spela elbas

EXAMENSARBETE 15hp

Vårterminen 2016

Läroarbilden i Musik

Fredrik Persson

Handledare: Prof. Dr. Anders Ljungar-Chapelon

Abstract

Title: Music through life – a study of four seniors learning to play the bass guitar

Author: Fredrik Persson

The purpose of this study is to examine four retirees' motivation and learning process while playing bass guitar and also to examine what is required of a teacher when teaching senior students. In the study four retirees has been interviewed, taught basic bass guitar playing and observed while doing so. The results of the interviews were then analyzed, categorized and compared with findings from related fields of research.

The results show that the informants initially had clear and specific objectives with the electric bass teaching and also that they felt that they retained these objectives throughout the study. It shows that when teaching students of this age group it's important to acknowledge the students' previous experiences, musical preferences and that the teaching in general should be based on these conditions. The results also show that the importance of the teacher's relational skills and how the interaction between teacher and student affects the students' learning and motivation. The informants in the study experienced that cognitive, motor difficulties and also a degree of self-criticism in several ways influenced their learning and motivation.

Keywords: seniors, bass guitar teaching, motivation, lifelong learning

Sammanfattning

Titel: Musik genom livet – en studie om fyra pensionärer som lär sig att spela elbas

Författare: Fredrik Persson

Syftet med denna studie är att undersöka hur fyra pensionärer ser på sin motivation och lärandeprocess samt undersöka vad som krävs av en lärare som undervisar äldre elever. I studien har fyra pensionärer intervjuats, undervisats i elbas och observerats. Resultatet från intervjuerna analyserades, kategoriserades och jämfördes därefter med tidigare forskning inom närliggande forskningsområden.

Resultaten visar att informanterna initialt hade tydliga och specifika målsättningar med elbasundervisningen och även att de upplever att de behållit dessa genom hela studien. Det framgår att det vid undervisning av denna åldersgrupp är viktigt att ta tillvara på elevernas tidigare erfarenheter, musikaliska preferenser och att undervisningen i stort bör utgå från dessa förutsättningar. Resultatet visar även att lärarens undervisningsskicklighet och hur interaktionen mellan lärare och elev på lektionerna påverkar elevens lärande och motivation. Informanterna har i studien upplevt både kognitiva och motoriska svårigheter samt ett visst mått av självkritik som på flera sätt påverkat deras lärande och motivation.

Nyckelord: pensionärer, elbasundervisning, motivation, livslångt lärande

Innehållsförteckning

1. Introduktion	1
1.1 Min bakgrund	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor	2
2. Bakgrund och tidigare forskning	3
2.1 Pensionär i Sverige	3
2.2 Allmänna uppfattningar om äldres lärande	4
2.3 Det livslånga och livsvida lärandet	5
2.4 Utbildningskontexter för äldre lärande	6
2.5 Vuxenpedagogik	6
2.6 Transformativt lärande	8
2.7 Äldre musikelevs uppfattning om det egna lärandet	8
2.8 Musikens betydelse i äldre människors liv	9
3. Metod	11
3.1 Metodologiska överväganden	11
3.2 Intervjuer	11
3.2.1 Intervjuernas genomförande	12
3.2.2 Från ljud till text	12
3.2.3 Analys av text	13
3.3 Observationer	13
3.3.1 Videoupptagning	14
3.3.2 Anteckningar	14
3.3.3 Analys av video	14
3.4 Undervisningen	14
3.4.1 Undervisningsmaterialet	15
3.4.2 Låtlistan	15
3.5 Etiska överväganden	16
3.6 Tillförlitlighet	16
3.7 Urval	17
4. Resultat	18
4.1 Informanterna	18

4.1.1 Gertrud, 64 år	18
4.1.2 Lajla, 66 år.....	19
4.1.3 Percy, 72 år.....	19
4.1.4 Kenneth, 79 år	20
4.2 Motivation och målsättning.....	21
4.3 Lärande.....	23
4.3.1 Percy.....	24
4.3.2 Lajla och Gertrud.....	25
4.3.3 Kenneth	26
4.4 Efter undervisningen	28
4.4.1 Måluppfyllelse och lärande.....	28
4.4.2 Självkritik och delaktighet.....	29
4.4.3 Tidsaspekten.....	30
4.4.4 Språkbruk och ålderskillnad.....	30
4.4.5 Behovet av en lärare.....	31
4.5 Resultatsammanfattning.....	32
5. Resultatdiskussion.....	33
5.1 Motivationsfaktorer.....	33
5.1.1 Målsättning.....	34
5.2 Erfarenhet.....	35
5.3 Musikaliska preferenser	36
5.3.1 Individanpassat undervisningsmaterial	37
5.4 Motoriska svårigheter.....	37
5.5 Lärandestrategier.....	38
5.6 Interaktion	39
5.6.1 Ett gemensamt språk	39
5.7 Musikpedagogiska implikationer	40
5.8 Vidare forskning.....	41
5.9 Avslutande kommentar.....	41
6. Referenslista.....	43
7. Bilaga 1	46

1. Introduktion

I följande kapitel beskriver jag hur olika omständigheter i min egen bakgrund lett fram till mitt beslut om att genomföra denna studie och söka efter svaren på de forskningsfrågor som presenteras i slutet av kapitlet.

1.1 Min bakgrund

Ända sedan barnsben har jag trivts i sällskap med människor som varit mycket äldre än mig själv. Vid skoldagarnas slut i grundskolan begav jag mig ofta hem till mina mor- eller farföräldrar för att invänta att mina föräldrar skulle avsluta sin arbetsdag. Jag tyckte att det var fantastiskt att få lyssna på berättelser hämtade från mina äldre släktingars innehållsrika liv. Deras färgrika berättande bidrog till att jag som barn ville veta mer om den tid som varit och därför blev jag mycket intresserad av historia och läste under en tid alla faktaböcker jag kunde få tag i.

Under tonåren skiftade min fokus och jag blev istället intresserad av musik och musikhistoria. Musiken som intresserade mig då var inte den som ansågs populär just för tillfället, jag var mer intresserad av att gå tillbaka i tiden och upptäcka den musik som var populär under 1960- och 70-talet. När jag småningom insåg att elbasen var det instrument jag ville spela föll det sig därför helt naturligt att spela detta instrument på ett sätt som liknade det jag hörde i låtarna från förr. Detta medförde att min repertoar tidigt till största del innehöll populära låtar inspelade under dessa årtionden.

Mitt intresse för lärande och pedagogik har gradvis ökat under min tid på Musikhögskolan i Malmö, framförallt sedan jag började undervisa privatelever under 2013. Det blev tydligt för mig att lärande är något högst personligt och jag förstod vikten av att som musikpedagog kunna förmedla till eleven olika sätt att angripa en utmanande uppgift. Jag insåg också att undervisningsmaterialet som jag använde mig av många gånger behövde vara direkt kopplat till elevens musikaliska preferenser för att på så sätt främja elevens motivation och lärandeprocess. Jag har fram tills nu till största del undervisat elever som varit yngre än mig själv, de flesta har varit barn och ungdomar.

När det i slutet av 2015 gick upp för mig att jag närmade mig slutet av min utbildning på Musikhögskolan i Malmö började jag fundera över hur mina vunna erfarenheter och specialintresse för tidigare musik, främst inom genrerna pop, rock och jazz skulle kunna

komma till användning i min framtida lärarroll. Efter att ha pusslat ihop de tidigare nämnda bitarna gick det upp för mig att jag nog skulle kunna bli en bra lärare för äldre människor. De människor som går i pension nu är 1950-talister och växte alltså upp under den tid då pop- och rockmusiken dominerade topplistorna och de lyssnade på låtar som även jag lyssnat på och tyckt om sen min tonårstid. När jag undersökte vad som i nuläget erbjuds pensionärer som är intresserade av musikaliskt lärande visade det sig vara alldeles för lite och jag frågade mig själv: vart ska de äldre som är intresserade av att spela ett instrument söka sig? Då och där bestämde jag mig för att efter avslutade studier försöka göra något åt detta och därför erbjuda pensionärer det som saknas – strukturerad och kvalitativ instrumentalundervisning.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Mot bakgrund av vad jag ovan berättat om mina tidigare erfarenheter av instrumentalundervisning och min nyfikenhet vad gäller instrumentalundervisning för äldre är mitt syfte att undersöka informanternas lärande och motivation. I studien kommer jag att undersöka sådant som ökar både min och informanternas förståelse för äldre elevers musikaliska lärande och vilka eventuella svårigheter de stöter på i sin lärandeprocess.

- Hur ser informanterna på sitt lärande vad gäller elbassspel?
- Hur ser jag på informanternas lärande vad gäller elbassspel?
- Vad motiverar informanterna till att vilja spela elbas?
- Vilka kompetenser krävs av instrumentallärare vid undervisning av äldre?

2. Bakgrund och tidigare forskning

I följande kapitel presenteras tidigare forskning som jag anser vara relevant för studien. Kapitlet inleds med en beskrivning av vem en pensionär är i dagens samhälle och hur allmänheten ser på äldres lärande. Därefter följer beskrivningar av de olika utbildningskontexter som vuxna ofta befinner sig i och om det faktiskt behövs ett speciellt pedagogiskt förhållningssätt vid undervisning av vuxna. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om äldre elevers uppfattning om det egna lärandet och vilken betydelse musiken spelar i äldre människors liv.

2.1 Pensionär i Sverige

Att vara pensionär innebär att man ”är en person som lämnat arbetslivet på grund av ålders- eller hälsoskäl” (Nationalencyklopedin, 2016). 2013 var den genomsnittliga åldern då man i Sverige tog ut sin pension 64,5 år. Pensionsmyndigheten (2015) menar att både antalet personer som tar ut pensionen tidigare och senare än 65 år har ökat och man därför kan säga att 65 år som en normal pensionsålder håller på att upplösas.

I Statiska Centralbyråns (2015) demografiska rapport framgår det att nästan var femte person i Sveriges totala befolkning 2014 var 65 år eller äldre. Det ökande antalet pensionärer kombinerat med en ständigt ökande medellivslängd ställer nya krav på Sveriges samhällsorganisation både vad gäller äldreomsorg och ökad livskvalitet för landets äldre. Den demografiska förändringen har enligt Tøsse (2014) medfört att en ny åldersgrupp, som han kallar för ”de unga gamla”, har bildats. Denna åldersgrupp ser enligt Laes (2014) pensioneringen som en milstolpe i livet som uppmanar människor att söka nya definitioner för vilka de är i världen och därigenom även fortsätta att utvecklas och lära sig nya saker. Enligt Hays och Minichello (2005) upplever många människor att de efter pensioneringen har tid att engagera sig i nya saker, till exempel musik, på ett sätt som på grund av yrkes- och familjeåtaganden tidsmässigt inte varit möjligt tidigare. Detta engagemang kan till exempel handla om musiklyssning och musikundervisning som enligt Laes (2014) kan ge äldre personer möjligheten att uppfylla en livslång dröm om att börja spela ett instrument.

2.2 Allmänna uppfattningar om äldres lärande

Det är dock inte helt oproblematisk för äldre som vill fortsätta att lära sig under strukturerade förhållanden även efter att de gått i pension. Det kanske största motstånd de måste övervinna är allmänhetens uppfattningar om äldres lärande.

Enligt Bron (2005) förekommer det bland allmänheten en utbredd uppfattning om att man faktiskt kan vara för gammal för att lära sig och att lärande främst är till för barn och ungdomar. Detta trots att man enligt Bron (2005) bara behöver se till sin egen biografi för att förstå att lärandet är en viktig ingrediens livet igenom. Man skulle kunna kalla denna syn på äldres lärande för en myt som mycket väl går att koppla ihop med det gamla ordspråket ”det går inte att lära gamla hundar att sitta”. Den största faran med odlandet av denna myt kan vara att de äldre börjar tro på det själva och därför blir tveksamma till att lära sig nya saker. Detta eftersom lärandet enligt Bron (2005) försvåras om man som vuxen inte själv har inställningen att lärande är möjligt.

Bron (2005) menar vidare att det visserligen finns forskning som visar på att människans inlärningsförmåga försämras i takt med att hon förlorar sina fysiologiska funktioner men detta betyder inte att man inte kan lära sig nya saker när man är gammal. I en musikalisk kontext är det enligt Bugos (2014) främst den bimanuella koordinationen, det vill säga att händerna gör olika saker samtidigt, som blir mer utmanande med åldern. Vad gäller äldre elevers teoretiska lärande så menar Bugos (2014) att de ofta lär sig teori snabbare än vad yngre elever gör. Svårigheterna för äldre elever är enligt Roulston, Jutras och Kim (2015) istället kognitiva, till exempel att det blir svårare att memorera de saker man arbetat med. Enligt Bron (2005) spelar det fortsatta lärandet en avgörande roll för äldre människor eftersom det hjälper dem att hålla de kognitiva funktionerna à jour.

Enligt Bron (2005) finns det bland allmänheten också en positivare uppfattning om äldre människors lärande som även den går att relatera till ett gammalt ordspråk: ”vi lär så länge vi lever”. Eftersom människan är en social varelse som utvecklas i interaktion med andra människor är lärande något som Bron (2005) menar bör och ska genomsyra hela livet och att detta är något som ofta kallas *det livslånga lärandet*.

2.3 Det livslånga och livsvida lärandet

Det livslånga lärandet är en helhetssyn på utbildning och lärande som enligt Skolverket (2000) består av två dimensioner. Den *livslånga dimensionen* innefattar tidsaspekten, att människan lär under hela livet och att kunskap som erövrats snabbt blir gammal och att det därför nödvändigt att livet genom aktualisera sin kunskap och lära sig nytt. Den *livsvida dimensionen* innefattar de olika kontexter som lärandet sker inom och tar fasta på att lärandet faktiskt livet genom sker i flera olika miljöer och situationer. Lärandet sker inom tre olika utbildningskontexter som kallas för *formella*, *icke-formella* och *informella*. Bron (2005) sammanfattar i sin text vad dessa olika utbildningskontexter kan innebära för vuxna elever:

Formellt lärande arrangeras inom ramen för det politiskt reglerade utbildningssystemet (t.ex. kommunernas vuxenutbildning) och leder till betyg och/eller examina vilka innehar en formell status i samhället.

Icke-formellt lärande organiseras i privata eller offentliga institutioner av utbildningskaraktär, exempelvis kompetensutveckling i arbetslivet eller folkbildning, men leder inte nödvändigtvis till formella utbildningskompetenser eller diplom.

Informellt lärande är det ständigt pågående vardagslärandet. Det förekommer utanför utbildningsinstitutioners fastställda ramar när man arbetar, engagerar sig i familjelivet eller ägnar sig åt fritidssysselsättningar och där involveras i olika former av lärprojekt. Det kan handla om vad studerande gör utanför lektionstid och det obligatoriska lärandet (s. 4)

Eftersom denna studie handlar om musikaliskt lärande kan det även vara intressant att veta vad formellt och informellt lärande innefattar när lärandet är musikaliskt. Lilliestam (2009) menar att ett formellt musikaliskt lärande är det som många kallar "lärande överhuvudtaget" (s. 118) och att notbaserad undervisning är vanligt förekommande i denna undervisningsform. Lilliestam (2009) menar vidare att kunskapen i denna undervisningsform oftast förmedlas från lärare till elev i en planerad och strukturerad form där läraren är "auktoritet och den som vet bäst" (s. 118). Jag tror att Lilliestams (2009) text om formellt musikaliskt lärande visar på en förlegad syn på vad formellt lärande är i den mening att kunskapen enligt Lilliestam uteslutande förmedlas från en aktiv lärare till en passiv elev. Jag menar snarare att det är viktigt att eleven, även i ett formellt musikaliskt lärande är medbestämmande och har inflytande över både undervisningens utformning och innehåll. Lilliestam (2009) beskriver vidare det informella musikaliska lärandet som något som sker i vardagen i sammanhang när vi

”pratar om musik och lär oss låtar via upprepat lyssnande” (s. 119) och detta lärande är enligt Lilliestam främst gehörsbaserat.

Laes (2014) menar att all undervisning bör syfta till att ge eleverna möjligheten till en fortlöpande musikalisk utveckling och detta förutsätter att eleverna får undervisning av engagerade lärare inom en formell undervisningskontext. Laes (2014) menar att alla ska ges möjligheten att fördjupa sig musikaliskt snarare än att enbart erbjudas de kortlivade musikaliska upplevelser som är vanliga inom icke-formella och informella utbildningskontexter. Detta menar Laes (2014) är något som ska vara möjligt även för äldre människor och att man därigenom vårdar idén om ett livslångt lärande.

2.4 Utbildningskontexter för äldre lärande

För människor inom den åldersgrupp jag valt att undersöka och som är intresserade av lärarledd undervisning verkar det största utbudet av aktiviteter finnas inom en icke-formell utbildningskontext. Ett exempel på detta är Sveriges olika pensionärsorganisationer som erbjuder sina medlemmar mängder av aktiviteter som bland annat syftar till att stärka medlemmarnas hälsa, främja deras kulturella intressen och öka deras inflytande i samhället. Det finns till exempel inom Pensionärernas riksorganisation (PRO) distriktsföreningar som helt fokuserar på kulturarrangemang och bland annat erbjuder sina medlemmar möjligheten att tillsammans läsa och diskutera litteratur och besöka konserter och teaterföreställningar (Pensionärernas riksorganisation, 2016). Efter några Google-sökningar har jag även lyckats finna ett och annat studieförbund som erbjuder pensionärer möjlighet att delta i olika lärarledda musikaktiviteter, främst körsång (Medborgarskolan, 2016). Min uppfattning är att musikaliska utbildningskontexter för äldre är svåra att finna, särskilt om man som pensionär är intresserad av att praktiskt musicera. Det finns i Sverige mängder av utbildade musklärare men det är inte många av dessa som erbjuder äldre personer musikundervisning.

2.5 Vuxenpedagogik

Det finns många forskare som intresserat sig för vuxnas lärande och undersökt om undervisning av vuxna behöver ske på ett annorlunda sätt än undervisning av barn och ungdomar. En av forskarna som menar att så är fallet är den amerikanska vuxenpedagogen Malcolm Knowles som gav termen *andragogik* ett innehåll. Termen

andragogik betyder ”att leda män” (NE, 2016) och kan därför tyckas vara en olämplig benämning på undervisning av vuxna eftersom den i ordets rättaste betydelse inte innefattar kvinnor. Termen används ändå, om än i en relativt begränsad omfattning, av de som tycker att pedagogik är en opassande term för undervisning av vuxna. Knowles et al. (2005) menar att pedagogik, undervisning anpassad till barn, inte är lämplig vid undervisning av vuxna och att det faktiskt finns ett behov av undervisning anpassad för vuxna. I Myndigheten för skolutvecklings (2005) referensmaterial om vuxnas lärande finns följande sammanfattning av andragogikens syn på vuxna elever:

- Vuxna är mer oberoende än barn och ska därför ha större inflytande över studierna.
- Ju längre tid man lever desto mer erfarenheter skapas. Alltså ska undervisningen erkänna de vuxnas erfarenheter som en rik källa till kunskap.
- Vuxna vill lära sig om det levda livet. Undervisningen bör ta utgångspunkt i problemlösning, det som har betydelse för vardagen.
- Det som bearbetas i formell lärsituation måste kopplas till livet här och nu, utanför skolväggarna. (s. 9)

Att vuxna ser sig som oberoende och mogna individer ställer enligt Knowles et al. (2005) särskilda krav på hur läraren undervisar dessa elever. Läraren måste möta de vuxna på deras villkor och uppmärksamma deras tidigare skolerfarenheter för att på så sätt undvika att den vuxna eleven faller tillbaka i ett tidigare invariant mönster, till exempel som att de ikläder sig rollen som en passiv elev som undervisas av en aktiv lärare.

Knowles et al. (2005) menar att vuxnas rikare livserfarenheter ställer krav på individanpassad undervisning och att de är en resurs som ska utnyttjas när man utformar undervisningen, vilka kompetensområden som ska täckas och hur detta ska ske i förhållande till de vuxnas tidigare erfarenheter. Han har även kommit fram till att vuxna elever ofta har självdefinierade och specifika mål med undervisningen och att detta ställer krav på att undervisningsmetoderna ska vara flexibla och individanpassade.

Den rika livserfarenheten kan enligt Knowles et al. (2005) emellertid också komma i vägen för lärandet och läraren kan tillsammans med eleven komma att behöva ta itu med de fördomar och förutfattade meningar som eleven har om sitt eget lärande. Håkansson (2007) menar att skapandet av en relation till eleven ger upphov till ett samspel, ”genom vilket läraren och eleven tillsammans skapar motivation” (s. 98). I denna relation försöker läraren förmedla positiva attityder som hjälper eleven att utveckla en identitet som lärande. De vuxna elevernas självkänsla spelar alltså en stor

betydelse för undervisningen eftersom de ofta investerar hela sin person i undervisningen.

2.6 Transformativt lärande

En annan amerikansk forskare som försökt kartlägga vuxnas lärandeprocess och de olika utvecklingsstadier som en vuxen antas gå igenom är sociologen Jack Mezirow. Enligt Wilhelmsson (1998) menar Mezirow att utvecklandet av ett gemensamt språk har stor betydelse för vuxnas lärande och att skapandet av meningsfullhet är centralt för lärandeprocessen. Lärandet är främst en språklig tolkningsprocess där nya upptäckter jämförs med tidigare förväntningar och antaganden genom reflektion. Genom reflektion omformas den vuxna elevens tidigare antaganden för att kunna hantera de uppgifter hon ställs inför i olika situationer. Meningsskapandet när den vuxna bearbetar ny information sker enligt följande steg (Wilhelmsson, 1998, s. 10):

1. Tydliggöra
2. Schematisera (associera inom en referensram)
3. Godkänna/erkänna/dela (tolkningar så de blir våra egna)
4. Komma ihåg/minnas (tidigare tolkning)
5. Validera (etablera sanning, riktighet)
6. Agera (ta beslut, förändra attityd, modifiera perspektiv, utföra)

I vilken grad denna förening mellan ny information och den erfarenhet eleven har sedan tidigare sker beror på vilken lärandestrategi eleven använder sig av. Bengtsson et al. (2011) skriver om två olika strategier för lärande: *ytrinriktat* och *djupinriktat*. Det ytrinriktade lärandet innebär att eleven på ett detaljerat sätt samlar på sig ny information för att vid ett senare tillfälle återge denna på ett liknande vis. Detta lärande resulterar ofta i att eleven tillgodogör sig olika sorters information utan att förstå hur dessa förhåller sig till varandra. Det djupinriktade lärandet innebär istället att eleven redan från början försöker se sammanhang och mening i det som studeras och även associera ny information till sådant som han eller hon lärt sig tidigare. Bengtsson et al. (2011) menar vidare att de olika strategierna dels påverkas av undervisningens upplägg men även av elevens tillit till sig själv och tidigare erfarenheter av lärande.

2.7 Äldre musikelevs uppfattning om det egna lärandet

I en studie genomförd av Roulston et al. (2015) intervjuades femton äldre musikelever om sin uppfattning om det egna lärandet. Informanterna i studien intervjuades bland

annat om motivationsfaktorer, utmaningar som de upplever som vuxna lärande och om olika övnings- och lärostrategier. Enligt Roulston et al. (2015) har informanterna många olika förklaringar till varför de valt att börja spela ett instrument och motivationen till att vilja fortsätta spela beror på olika sociala, emotionella, kognitiva och fysiska faktorer. Det visade sig att informanternas tidigare erfarenhet av musikundervisning färgade av sig på deras förväntningar på lärande och lärare i den situation de nu befann sig i. Roulston et al. (2015) uppmärksammade att informanterna såg sig som självstyrande och att de upplevde sin delaktighet i utformandet och utvärderingen av undervisningen som något viktigt. Roulston et al. (2015) poängterar även vikten av att läraren vid undervisning av äldre tar tillvara på elevens förkunskaper och förstår vilka svårigheter äldre musikaliska nybörjare kan stöta på. De menar att byggandet av en god relation och ett stödjande arbetsklimat är direkt avgörande för musikundervisningens kvalitet och att lärare som undervisar vuxna ska ta tillvara på de principer som Malcolm Knowles utformat om hur man stödjer vuxna lärande genom att (min översättning av Roulston et al.:s tolkning):

1. Förklara relevant teknisk och teoretisk information som något nödvändigt eleven bör lära sig.
 2. Arbeta med de vuxnas uppfattning om sig själva som musiker.
 3. Ta tillvara på de vuxnas tidigare positiva och negativa erfarenheter av musik och musikundervisning.
 4. Utforska de vuxnas motivation och målsättning till att spela ett instrument.
 5. Gör det bästa av de vuxnas olika motivationsfaktorer till att spela musik i olika stadier av livet.
 6. Underlätta för de vuxna i deras strävan efter att ta kontroll över sitt eget lärande.
- (s. 333)

Enligt Halén (2011) är de vuxnas målsättning med musikundervisning mer än att de bara vill lära sig att traktera ett instrument. Det handlar också om att ”stärka sin egen identitet och sitt eget självförtroende” (s. 33). Halén (2011) menar att lärarens roll vid undervisning av vuxna inte handlar om att förmedla kunskap utan mer om att ”hjälpa, vägleda och uppmuntra” (s. 33) sina elever. Detta menar Halén (2011) att man gör genom att ge eleverna olika verktyg som möjliggör ett aktivt musikerskap i vardagen.

2.8 Musikens betydelse i äldre människors liv

I Hays och Minichellos (2005) studie undersöktes vilken betydelse musik har i äldre människors liv. De uppmärksammade i studien att upplevelsen av musik för informanterna i studien var individuella och personliga och direkt kopplade till deras livserfarenheter och känslomässiga behov. Gemensamt för informanterna var dock

känslan av att musik gav dem möjlighet att skapa mening i sina liv och att deras musikaliska preferenser på många sätt uttrycker vilka de är som personer. Ett annat resultat som framkom i studien var att informanterna ofta använder musik som en måttstock för känslan av välbefinnande, att musik bidrog till deras dagliga fysiska och psykiska välbefinnande och att musik gav dem hopp om vardagen.

Människans musikaliska preferenser senare i livet går enligt Lilliestam (2009) ofta att härleda till den musik man lyssnade på i sin ungdom. Detta beror på att man under denna tid frigjorde sig från sina föräldrar och började formas till vuxna individer. Musik är enligt Lilliestam (2009) under denna tid "ett effektivt medel att markera särart" (s. 163) och därför lever ungdomens musik ofta vidare som ett riktmärke för vad som är "bra" musik även senare i livet. Lilliestam (2009) uppmärksammar även att de som är pensionärer idag är de som växte upp under den tid då pop- och rockmusiken, som på den tiden var ungdomarnas musik, slog igenom. Därför kan man enligt Lilliestam (2009) idag säga att "ungdomsmusiken blivit pensionärsmusik" (s. 164).

3. Metod

Detta kapitel inleds med ett avsnitt om mina metodologiska överväganden. Därefter följer avsnitt om mina valda datainsamlingsmetoder, studiens genomförande samt avsnitt om etiska överväganden, studiens tillförlitlighet och urval.

3.1 Metodologiska överväganden

Syftet med denna studie är att undersöka informanternas motivation och lärande när de lär sig att spela elbas och därför har en metod som främjar tillvaratagandet av informanternas personliga tankar, upplevelser och resonemang valts. Intressant för denna studie är inte kvantifierbara data utan snarare en kvalitativ metod som på ett personligt sätt tar tillvara på informanternas verbala utsagor. Holme och Solvang (1991) beskriver utmärkande drag för kvalitativ metod:

1. Följsamhet: forskaren eftersträvar bästa möjliga återgivning av den kvalitativa variationen.
2. Riklig information om få undersökningsenheter; går på djupet.
3. Osystematiska och ostrukturerade observationer, t. ex djupintervju eller intervjumall utan fasta frågor eller svarsalternativ.
4. Man intresserar sig för det säregna, det unika eller det eventuellt avvikande.
5. Närhet till det levande: insamlingen av information sker under betingelser som ligger nära den verklighet man vill undersöka.
6. Man intresserar sig för sammanhang och strukturer.
7. Beskrivning och förståelse.
8. Deltagare eller aktör: forskaren observerar fenomenet inifrån. Han vet om att han påverkar resultaten genom det faktum att han är närvarande. Han kan även delta som aktör.
9. Jag-du-relation mellan forskare och den undersökte.
(s. 86)

Föreliggande studie är av kvalitativ karaktär eftersom jag intresserar mig för det unika hos varje enskild informant och även för att studiens genomförande kräver en närhet till informanterna. Den data jag är intresserad av, deltagarnas personliga formuleringar, skulle troligtvis vara svår att komma åt med en kvantitativ studie då man enligt Holme och Solvang (1991) istället ”omvandlar informationen till siffror och mängder” (s. 85).

3.2 Intervjuer

En av datainsamlingsmetoderna som används i denna studie är *kvalitativ intervju* eftersom metoden enligt Holme och Solvang (1991) fångar upp den typ av data som jag

anser vara intressant (se 3.1). I kvalitativa intervjuer vill man enligt Holme och Solvang (1991) inte ha för stor styrning från forskarens sida utan tvärtom ”att de synpunkter som kommer fram är ett resultat av undersökningspersonernas egna uppfattningar” (s. 111). Därför har jag vid samtliga intervjuer använt mig av intervjuguider med ett antal förutbestämda frågor av öppen karaktär som i stor utsträckning gjort det möjligt för informanterna att själva styra samtalens riktning och innehåll (Bilaga 1).

3.2.1 Intervjuernas genomförande

Innan undervisningen påbörjades genomfördes den första gruppintervjun i min lägenhet i Malmö och detta tillfälle var den första gång jag och informanterna träffades. Enligt Holme och Solvang (1991) så är den största skillnaden mellan en enskild intervju och en gruppintervju att den sistnämnda innefattar en social dimension, alltså hur informanterna samspelar med varandra. Det var svårt för mig att på förhand förutse hur detta samspel informanterna emellan skulle fungera, lyckligtvis så fungerade det mycket bra och den första gruppintervjun innehöll många intressanta diskussioner. Det främsta syftet med denna första gruppintervju var att få reda på mer om vad som motiverade informanterna till att tacka ja till att delta i studien och även att undersöka deras musikaliska bakgrund.

När elbasundervisningen avslutats genomfördes ytterligare två gruppintervjuer och vid dessa tillfällen var informanterna uppdelade i par, Kenneth och Percy intervjuades först och därefter Lajla och Gertrud. Vid dessa två intervjuer använde jag min andra intervjuguide (Bilaga 1) som innehåller frågor om informanternas syn på sitt eget lärande, faktorer som påverkat deras motivation och även en utvärdering av både deras och mitt arbete på lektionerna.

3.2.2 Från ljud till text

Alla intervjuer spelades in med en mikrofon som via ett externt ljudkort sammankopplades med en Mac Book Pro. Inspelningarna gjordes med Logic X och transkriberades därefter i ordbehandlingsprogrammet Pages. Intervjuerna transkriberades ordagrant från de olika inspelningarna, med undantag av utfyllnadsord som till exempel ”hm” och ”eh” som informanterna använde när de formulerade sina svar. Även tillfällen då informanterna under intervjun varit tvungna att svara i telefon eller när samtalen handlat om saker som är ovidkommande för studien, till exempel fotboll, har utelämnats.

3.2.3 Analys av text

Enligt Patel och Davidson (2003) finns inga enkla rutiner att tillämpa när man analyserar kvalitativ data, det är snarare så att varje forskningsproblem kräver sin egen unika analysmetod. Min textanalys inleddes med att jag kategoriserade informanternas svar i två övergripande teman: *motivation* och *lärande*. Rent praktiskt så kategoriserade jag olika textavsnitt genom att i ordbehandlingsprogrammet Pages klippa ut dem från ett dokument och klistra in dem i ett annat. På så sätt sammanställdes till exempel de delar av intervjun som handlade om informanternas initiala motivationsfaktorer i ett separat dokument. Under de två huvudteman jag tidigare nämnt framkom vid fortsatt analysarbete ett antal underteman som ligger till grund för resultatkapitlets olika rubriker. Därefter läste jag åter igenom intervjuerna parallellt, tema för tema, för att försöka hitta fler olikheter och likheter i informanternas svar. Även dessa textavsnitt kategoriserades med hjälp av klipp-och-klistra-metoden. Slutligen har informanternas individuella tankar och åsikter jämförts med varandra och därefter sammanställts i nästkommande kapitel.

3.3 Observationer

Min kompletterande metod för datainsamling har varit observationer och min roll i fältstudien har varit som en känd och deltagande observatör. Känd för informanterna eftersom de på förhand har blivit informerade om studiens innehåll och varit medvetna om att de skulle komma att bli observerade. Mitt deltagande i studien har varit som lärare i undervisningen, en aktiv roll som enligt Holme och Solvang (1991) ofta styr gruppens aktivitet. För mig har denna ledarroll inneburit att jag i samråd med informanterna planerat lektionernas innehåll samt bestämt vilka olika undervisningsmetoder som skulle användas. Enligt Holme och Solvang (1991) kan det finnas en nackdel med denna aktiva roll, att jag som observatör riskerar att inte få någon autentisk bild av de jag observerar eftersom jag är högst delaktig i undervisningen. Men eftersom syftet med min studie har varit att observera hur informanterna reagerar i en undervisningssituation som leds av mig så har den aktiva observatörsrollen blivit naturlig.

3.3.1 Videoupptagning

Samtliga undervisningstillfällen har dokumenterats med hjälp av en stillastående videokamera. Kamerans placering i rummet gjorde det möjligt för både mig och informanterna att samtidigt få plats i bilden och på så sätt dokumentera både det musikaliska händelseförloppet och interaktionen mellan mig och informanterna. Kameran har varit stillastående dels för att undvika att videoinspelningen skulle påverka informanternas arbete på lektionerna men också för att inzoomningar, som hade varit möjliga om jag manövrerat kameran, hade inneburit att jag tolkat lektionernas händelseförlopp.

3.3.2 Anteckningar

Efter varje avslutad undervisningstillfälle har jag i ordbehandlingsprogrammet Pages beskrivit lektionens händelseförlopp i kronologisk ordning. Anteckningarna har dels fungerat som minnesanteckningar mellan lektionerna som har underlättat för mig i mitt framställande av nytt lektionsmaterial men också som ett komplement till de videoupptagningar som gjorts och de har varit till stor hjälp för mig vid den efterföljande videoanalysen.

3.3.3 Analys av video

Videoupptagningarna från lektionerna har efter varje avslutad lektion överförts från videokameran till en Mac Book Pro. Därefter har jag med hjälp av mina anteckningar studerat videoupptagningarna och kategoriserat den insamlade datan på ett liknande sätt som jag gjorde med intervjutranskriptionerna. Jag har i mina anteckningar skrivit in tidsangivelser från de olika videoupptagningar och på så sätt kopplat ihop anteckningarna med rätt videosekvens. Den stora fördelen med att ha gjort videoupptagningar har för mig varit att jag kunnat studera både informanternas och min egen insats samt interaktionen oss emellan. Jag har även kunnat använda denna analyserade data som ett användbart komplement till den analyserade datan från de olika intervjutillfällena.

3.4 Undervisningen

Informanterna har erbjudits fyra kostnadsfria entimmes lektioner var och då har två av informanterna undervisats i grupp och de resterande två har undervisats enskilt. Denna

uppdelning kom sig av de två informanternas önskan om att få undervisas tillsammans. Lektionerna har ägt rum i en ensemblesal på Musikhögskolan i Malmö som innehåller ett flertal basförstärkare, elbasar och även en stereoanläggning som jag vid ett flertal tillfällen använt mig av i undervisningen. Endast informanten Lajla hade vid undervisningens uppstart tillgång till en elbas, därför lånade jag elbasar och telekablar till de övriga informanterna av Musikhögskolan i Malmös teknikavdelning. Undervisningens innehåll beskrivs i ett senare kapitel (se 4.3).

3.4.1 Undervisningsmaterialet

Jag har i samråd med informanterna utformat deras individuella undervisningsmaterial, detta material har skapats av mig och har inte hämtats från redan existerande undervisningsmaterial. Det inledande undervisningsmaterialet skapades inför den första lektionen och på tiden mellan de tre resterande lektionerna har jag både skapat nytt material och vidareutvecklat det vi arbetat med på lektionerna. Jag fick under studien en allt bättre uppfattning om informanternas förkunskapsnivå och arbetssätt på lektionerna och därför blev det efterhand enklare att utveckla ett allt mer individanpassat material. Detta arbete har för mig till exempel innehållit plankning av befintliga låtar, programmering av olika harmoniska och rytmiska bakgrunder i Logic X. Det skrivna materialet har innehållit olika notationssystem och förtydligande bilder på elbasens hals för att göra det möjligt för informanterna att ta sig an materialet på olika sätt. Detta skrivna material har på lektionerna kombinerats med gehörsutläring och min föreläsning av olika moment. De uppgifter informanterna fått mellan lektionerna har dokumenterats med hjälp av ljudinspelningar, skrivna minnesanteckningar och instruktionsvideos för att underlätta deltagarnas memorering och övning mellan lektionstillfällena.

3.4.2 Låtlistan

Informanterna fick vid det första intervjutillfället i uppgift att skriva ner fem låtar med en tillhörande kort motivering till varför de valde respektive låt, dessa listor finns med i presentationen av informanterna (se 4.1). Syftet med dessa låtlistor var att ge mig en överblick av informanternas musikaliska preferenser, vad de lyssnar på just nu eller har lyssnat på tidigare i sina liv. Framkommen information har varit till stor hjälp för mig i framställandet av det individuella undervisningsmaterial som användes på lektionerna. Uppgiften har utifrån mina instruktioner tolkats på olika sätt av informanterna, några har skrivit omfattande motiveringar medan andra enbart skrivit några ord.

3.5 Etiska överväganden

Jag har inom studien utgått från Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer. Vetenskapsrådet tar upp fyra huvudregler som gäller vid forskning och dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet och samtyckeskravet har tillgodosetts genom att informanterna på förhand informerats om deras uppgift och villkor för deltagande i studien samt om att deras medverkan i studien är frivillig och att de när som helst kan bestämma sig för att inte längre delta. Samtliga informanter har erbjudits anonymitet, det vill säga att figurera i studien under pseudonym. Ingen informant bad dock om att få vara anonym utan alla har gett sitt samtycke till att delta under sina riktiga namn, även om jag i studien endast valt att använda deras förnamn. Samtliga intervjuer har genomförts bakom stängda dörrar och förutom jag och informanterna har ingen annan person varit närvarande. Studien har även ett nyttjandekrav som innebär att all information från informanterna enbart kommer att användas till studiens syfte och inte utanför studien för övrigt bruk.

3.6 Tillförlitlighet

Föreliggande studie utgår från ett lärarperspektiv och från vem jag är som lärare och person, det är därför svårt att komma ifrån det faktum att studien till viss del kommer att präglas av min subjektivitet. Mitt genuina intresse för sociala interaktioner med äldre människor påverkar oundvikligen undervisningens genomförande, och därför även det resultat som lyfts fram i studien. Enligt Patel och Davidsson (2003) så är en undersöknings tillförlitlighet i hög grad ”relaterad till intervjuarens och observatörens förmåga” (s.101). Eftersom jag är medveten om jag inte är någon erfaren forskare har jag genom både ljud- och videoupptagningar samt en noggrann efterföljande analys försökt säkerställa studiens tillförlitlighet. Detta menar Patel och Davidsson (2003) är en bra metod för att kontrollera studiens tillförlitlighet eftersom verkligheten då finns lagrad och det är möjligt att analysera samma händelseförlopp flera gånger och ”försäkra oss om att vi har uppfattat allt korrekt” (s. 101). Videomaterialet har även i viss mån gjort det möjligt för mig att observera lektionernas händelseförlopp som om jag vore en icke deltagande observatör och även detta menar jag styrker studiens tillförlitlighet.

3.7 Urval

Mina kriterier i sökandet efter informanter till studien var att de skulle vara fyra pensionerade människor, två män och två kvinnor. Begränsningen av antal informanter beror delvis på arbetets relativt korta tidsomfattning och på att jag strävat efter att uppnå en jag-du-relation till mina informanter och på så sätt fånga egenarten hos den enskilda enheten och dennes speciella livssituation som enligt Holme och Solvang (1991) är eftersträvansvärt inom kvalitativ forskning.

Mitt sökande efter informanter inleddes med att jag skickade e-post till de stora pensionärsorganisationerna i Malmö i mitten av december 2015. Jag tittade i samband med detta även igenom evenemangskalendern på PRO:s hemsida och hittade då en musikcirkel som skulle startas upp i januari. Jag skickade ett e-post till cirkelledaren innehållande information om mitt forskningsprojekt och en förfrågan om de ville delta. Ledaren svarade att de inte var intresserade, denna e-postkonversation vidarebefordrades dock till informanten Lajla eftersom hennes make tidigare deltagit i musikcirkeln. Några dagar senare fick jag ett e-post från Lajla och kom via henne i kontakt med Gertrud. I början av januari satte jag upp ett anslag på Malmö Stadsbibliotek och kom via detta i kontakt med Percy och Kenneth.

4. Resultat

I följande kapitel presenteras studiens resultat i kronologisk ordning under de fyra huvudrubrikerna *informerarna*, *motivation*, *lärande* och *efter undervisningen*. Kapitlet inleds med en presentation av informanternas musikaliska bakgrund och de låtlistor med tillhörande motivering som informanterna fick skriva inför första lektionen. Därefter följer ett avsnitt som handlar om vad det var som fick informanterna att vilja spela elbas och en presentation av deras individuella målsättningar med elbasspelet. Tredje avsnittet är en presentation av lektionernas förlopp kombinerat med informanternas syn på sitt eget lärande. I det avslutande avsnittet utvärderar informanterna undervisningens innehåll och sin egen insats i elbasundervisningen.

4.1 Informanterna

Följande avsnitt innehåller presentationer av informanterna och deras musikaliska bakgrund samt de låtlistor informanterna fick i uppgift att skriva vid den första gruppintervjun.

4.1.1 Gertrud, 64 år

Som barn spelade Gertrud under en kortare period dragspel, lärandet var då gehörsbaserat och hon ”hann aldrig med att lära sig spela efter noter”. Gertruds mamma var med i en kör och var en duktig sångare. Gertrud har även hon en gång varit körsångare men efter att ha ådragit sig en stämbandsinflammation som resulterade i att hennes röst blev hes slutade hon sjunga. Hon har genom livet lyssnat mycket på musik och har alltid tyckt om att dansa, enligt Lajla så är hon ”en jäkel på att dansa”.

Gertruds låtlista:

1. Georg Riedel - *Idas sommarvisa* (1973)
”En skolavslutningsvisa”
2. Ted Gärdestad - *Jag vill ha en egen måne* (1972)
”En vacker låt”
3. Lasse Stefanz - *Där vindarna bär* (1988)
”Min favoritlåt”
4. Ted Gärdestad - *Himlen var oskyldigt blå* (1978)
”En vacker låt”

5. The Beach Boys - *Help me, Rhonda* (1965)

”En favorit när jag var ung”

4.1.2 Lajla, 66 år

Lajlas mors farfar var riksspeleman och kom från Abbekås, hon har växt upp i en stor familj där i stort sätt alla spelade musik och berättar att ”musik och instrument alltid har florerat i hennes hem”. I Lajlas barndomshem var det viktigt att alla barn skulle lära sig att spela ett instrument. Lajla fick först lära sig att spela tramporgel (harmonium) och därefter ville hon börja spela fiol men detta instrument ansågs i hennes omgivning vara för mesigt och därför började hon istället spela gitarr som ansågs vara ett ”coolt instrument”. Som vuxen har Lajla bland annat spelat keyboard och sjungit i dansbandet Mixers.

Lajlas fem låtar:

1. Marie Bergman - *Närma mej* (1977)

”Fin harmonik och text”

2. Erroll Garner - *Misty* (1954)

”En låt som gick till hjärtat”

3. The Shadows - *Marie Elena* (1967)

”Fin melodi”

4. Ted Gärdestad - *För kärlekens skull* (1993)

”Fin text och melodi”

5. Traditionell - *When you were sweet sixteen*

”En irländsk folkmelodi, vacker text och melodi”

4.1.3 Percy, 72 år

Percy påbörjade sin musikaliska resa redan som åttaåring när han började studera slagverk för en lärare på Malmö Konserthusstiftelse. Undervisningen var då notbaserad och Percy fick lära sig att spela ett flertal olika slagverksinstrument. I tonåren började han spela trumset och jazz var den musikgenre han spelade mest, under denna tid övade Percy mycket och tillbringade dagligen ett flertal timmar bakom trumsetet. När Percy var i 25-årsåldern turnerade han runt på dansbanor som trummis i gruppen The Gamblers som bland annat ackompanjerade sångaren och trapetsartisten Rock-Christian. Därefter lämnade Percy musicerandet under många år, nuförtiden spelar han

mest med gamla vänner, de repeterar en gång i månaden ute på landet i ett hus som ägs av kollektivet Moder Jord.

Percys fem låtar:

1. Leonard Cohen - *Take this waltz (1986)*

”Vill jag gärna kunna följa”

2. Jeff Beck med Tal Wilkenfeld på bas

”En ny favorit”

3. ”Vill lära mig basgångar för blues. Gillar jazz, klezmer och experimentell musik”

4. ”Gillar det jag lyssnar på i stunden, har faktiskt oftast inte någon favorit. Ingen låt eller artist som betytt extra mycket”

5. ”Som trummis spelar jag oftast progg-blues, jazz- och romsk musik typ djelem, djelem”

4.1.4 Kenneth, 79 år

Kenneth växte upp i en musikintresserad familj i Göteborg där både pappa och farbror spelade piano. I sin ungdom bestämde han sig för att ta pianolektioner av en musiklärare på sin skola. Under denna tid (1950-tal) kom många av tidens kända jazzmusiker till Göteborg och gav konsert. Kenneth besökte många av dessa konserter och detta resulterade i ett brinnande intresse för jazz. Kenneth bestämde sig för att börja musicera ”på gehör” och slutade därför med att ta pianolektioner för musikläraren. Kenneth upplevde gehörsspelet som något ”våldigt knepigt” och i trettioårsåldern försökte han återigen börja spela notbaserad musik men han hade då ”tappat” tio-femton år och upplevde därför notspelet som något svårt. Kenneth har hela tiden fortsatt att musicera och har spelat mycket tillsammans med sina familjemedlemmar. Han är även på senare år spelat en del kontrabas och har då bland annat ackompanjerat olika kyrkokörer.

Kenneths fem låtar:

1. Louis Armstrong - *When it's sleepy time down south (1956)*

”Louis Armstrongs signaturmelodi. Han började alltid sina konserter med den och avslutade låten sjungande: ”Good evening everybody!”. Underbar stämning - det känns som att man är nere i sydstaterna.”

2. Lionel Hampton - *The nearness of you (1953)*

”Här inspelad med komp av Oscar Peterson och Ray Brown. Hamp spelar här för ovanlighetens skull en ömsint och oerhört vacker ballad. Fantastiska improvisationer!”

3. Gerry Mulligan - *Body and soul* (1957)

Också denna en oerhört vacker ballad - barytonsax och altsax vars tonslingor vävs in i varandra på ett enastående sätt. Denna inspelning är precis det jag uppskattar mest: man hör varje instrument i varje takt.”

4. Astrud & Joao Gilberto - *The girl from Ipanema* (1964)

”Underbar kombination av jazz och sydamerikansk rytm. Ömsint och fin. Jazzhistoria!”

5. Traditionell - *Dark eyes*

”Den gamla ryska folksmelodin.”

4.2 Motivation och målsättning

Informanternas musikaliska bakgrund spelar en avgörande roll i deras önskan om att lära sig spela elbas. Tre av informanterna har i olika omfattning spelat ett instrument tidigare i sina liv, den fjärde informanten Gertrud har musicerat som barn men därefter inte fortsatt att praktiskt musicera. Gertrud har dock ändå en nära relation till musik i form av dans och ett i övrigt stort musikintresse. Informanterna Lajla, Percy och Kenneth började spela instrument redan som barn och har fortsatt spela i stort sett hela sina liv förutom under perioder då intresset falnat eller yrkes- eller familjeåtaganden tagit upp mycket tid. Ingen av informanterna har tidigare spelat instrumentet elbas men de har alla tagit med sig sina tidigare musikaliska erfarenheter in i elbasundervisningen.

På frågan om vad som motiverade informanterna till att vilja börja spela elbas fick jag många olika svar som visar på både en vilja att lära sig nya saker, att utmana sig själva och även att de flesta innan undervisningen påbörjades haft en tydlig målsättning med sitt deltagande. Lajla berättar att elbas är ett instrument hon alltid önskat lära sig att spela. Hennes man är musiker och de har många gånger pratat om att han ska lära henne att spela elbas men tyvärr är detta på grund av makens sjukdom inte längre möjligt. Lajlas nyfikenhet vad gäller att lära sig nya saker var det som fick henne att anmäla sitt intresse att delta i undervisningen:

Jag är alltid nyfiken på att lära mig nya saker, jag vill inte stoppa utan jag är väldigt nyfiken och vill prova på. Så är jag: ”testa och se vad det är, alltid lär du dig någonting, alltid är det något som fastnar. Allting har man nytta av, vad man än lär sig”.

Dessa tankar om att lära sig nya saker har Lajla även förmedlat till sina goda vän Gertrud. Hon fick höra talas om mitt erbjudande om elbasundervisning via Lajla som även varit den som motiverat Gertrud till att delta. Gertrud berättar att hon inledningsvis var tveksam till om hon skulle kunna lära sig något nytt men att hon inte heller hade något att förlora på att ge det ett försök och valde därför att tacka ja.

Lajla och Gertrud anmälde sitt intresse att delta redan i december 2015 och har fram tills undervisningen påbörjades i februari 2016 haft tid att prata om sina förväntningar och målsättningar. Dessa samtal har främst handlat om att det för dem skulle vara kul att göra någonting tillsammans och just att spela ett instrument är något som de inte gjort tillsammans tidigare. Under de samtal Gertrud och Lajla har haft innan undervisningen påbörjades har de även pratat om att det skulle vara kul att lära sig spela *Idas sommarvisa* tillsammans. Denna låt känner de båda mycket väl till och tror därför att den är möjlig att lära sig att spela. Lajla och Gertrud har alltså, trots att de inte spelat elbas tidigare, ett mål med undervisningen och har bestämt en låt som de tror att de kan klara av att lära sig. Lajla tänker dock att det kan vara svårt att nå detta mål med tanke på att undervisningen är tidsmässigt begränsad, hon tror att det kommer att ta längre tid att lära sig spela ovan nämnda låt och har därför en flexibel målsättning med undervisningen:

[...] innan man når det målet så måste man börja där nere. Så mycket förstånd måste man ju ha, man får börja där och sen kan man kanske komma upp någon gång. Till hälften av målet i alla fall, det är dit jag skulle vilja komma.

Lajla och Gertruds målsättning kändes rimlig och möjlig att uppnå. Deras låtval kändes viktigt att ta tillvara på i utformningen av deras undervisning. På de två första lektionerna arbetade vi därför med saker som förhoppningsvis skulle leda fram till att de skulle kunna spela *Idas sommarvisa* tillsammans.

Percy delar Lajlas nyfikenhet att lära sig nya saker samtidigt som han även har en musikalisk målsättning med sitt deltagande i undervisningen. Percy berättar att hans sambo spelar dragspel och piano och han vill gärna kunna spela enklare låtar tillsammans med henne. För att han ska klara av att spela tillsammans med sin sambo vill Percy lära sig att utifrån en given ackordsanalys hitta toner på elbasen som passar till ackorden och på så sätt skapa sina egna baslinjer.

Att fortsätta att utmana sig själv och finna ”nya synapser att öppna upp” är en annan anledning till varför Percy tackat ja till att delta i undervisningen. Han är inte rädd för att ta sig an nya utmaningar även om han inte aktivt söker efter dessa. När Percy tar sig an nya utmaningar så föredrar han olösliga problem eftersom han tycker att de är intressantare än problem som han snabbt kan lösa.

Kenneth har i sitt liv spelat mycket piano och de senaste tio åren även kontrabas när han bland annat har ackompanjerat olika kyrkokörer. Kontrabasen har han lärt sig på egen hand och han har aldrig tidigare tagit lektioner i elbasspel. Kenneth tror att hans kontrabasspel kan ge honom en viss fördel i elbasundervisningen eftersom de två instrumenten och sättet man spelar dem har vissa likheter. Kenneth är främst intresserad av jazzmusik och det är elbasspel inom den genre som han vill utveckla. Kenneths musikaliska målsättning med undervisningen är att han vill lära sig ackompanjera jazzlåtar utifrån ackordsanalys och på detta sätt skapa sina egna basgångar.

4.3 Lärande

All undervisning har utgått från informanternas intressen och nuvarande kunskapsnivå. Utifrån det som framkom på den inledande intervjun och den uppgift där informanterna fick skriva ner fem betydelsefulla låtar skapade jag ett inledande undervisningsmaterial som därefter utvecklats på olika sätt beroende på vad informanterna varit intresserade av att arbeta med. I följande tabell presenteras de olika lektionernas övergripande teman (Figur 1):

Informanter	Lektion 1	Lektion 2	Lektion 3	Lektion 4
Lajla och Gertrud	Grundläggande elbasteknik	Twist and shout ”Treackordslåtar”	Idas sommarvisa	Idas sommarvisa Jag vill ha en egen måne
Percy	Grundläggande elbasteknik	Bluestolva	Bluestolva Pentatonisk skala Day Tripper	Day Tripper
Kenneth	Grundläggande elbasteknik	Walkingbas	Ackompanjerande spel (prim-kvint) The nearness of you	The nearness of you

Figur 1. Övergripande teman och lektionsmaterial på informanternas fyra lektioner.

Informanterna har på lektionerna tagit sig an lektionsmaterialet på olika sätt och i följande stycke kombinerar jag informanternas egna reflektioner med de observationer jag gjort i form av videoupptagning och anteckningar på de olika lektionstillfällena.

4.3.1 Percy

Percy som tidigare arbetat som scenarbetare och ansvarat för logistiken på turnerande teaterföreställningar tog sig an elbasen på ett strukturerat och nyfiskt sätt. Han har under lektionerna ställt många frågor och har med hjälp av den information han har getts skapat sina egna tankemönster på ett sätt som nästan går att jämföra med hur ett pussel läggs. Han har under lektionerna hela tiden strävat efter att utmana sig själv och detta har resulterat i en snabb progression vad gäller hans elbassspel. På lektionerna har Percy provat olika metoder och minnesregler för hur han ska lära sig utveckla sin förståelse för tonplacering och utforska elbasens tonala register.

Percy kan sedan tidigare inte läsa noter skrivna i basklav och har därför haft användning av de *tabulaturer* som jag infogat i undervisningsmaterialet. Dessa består av fyra vågräta linjer med inskrivna siffror som talar om var på bashalsen de olika tonerna ska spelas. Han har även haft användning av de bilder på bashalsar med inprickade toner som undervisningsmaterialet innehållit, även om han tycker att dessa hjälpmedel nästan får elbasspelet att kännas som ”att cykla med stödhjul”. Han tycker dock att hjälpmedlen är funktionella och att de hjälper honom att förstå och minnas de saker vi arbetat med på lektionerna. På den tredje lektionen fick Percy lära sig att spela en pentatonisk skala. Det visade sig då att han redan hört talas om denna skala och tänkt fråga mig om jag kunde lära honom att spela den. Detta moment blev därför för mig en pedagogisk lyckoträff och Percy hade därefter i sin egen övning haft stor glädje av just denna skala.

Percys nyfikenhet under lektionerna och känslan av att han ständigt ville utmana sig själv bidrog till att lektionsmaterialets svårighetsnivå snabbt ökade. På den tredje lektionen fick Percy lära sig att spela en låt av *The Beatles*, *Day Tripper*. Låten består av en relativt svår basgång som kräver fingerfärdighet i den hand man spelar med på basens hals. Samma basgång upprepas många gånger låten igenom och det svåraste var enligt Percy att få vänsterhanden att göra rätt:

Det är en rätt häftig basgång, den är egentligen rätt lätt för den upprepar sig hur många gånger som helst och sen är det en liten skiftning. Lite klurigare på slutet men där är det

väldigt vackert och enklare också. Men där har jag ju svårigheter att hinna med i hyggligt tempo och fingrarna är ju inte så där, bjuder jag till och tar det långsamt så får jag rena toner men det känns som att jag slarvar med trycket och vissa saker hoppar jag över ibland. Men det har varit en utmaning att lära sig den, den var rätt svår.

4.3.2 Lajla och Gertrud

Lajla och Gertrud har undervisats tillsammans och detta har till största del haft en positiv påverkan på lektionerna. Eftersom Lajla och Gertrud påbörjade undervisningen med helt olika förkunskapsnivå har de kunnat hjälpa varandra och det har resulterat i ett glädjefyllt och för alla inblandade bra arbetsklimat. Till en början fick de precis som övriga informanter lära sig grundläggande spelteknik och i detta moment gick de olika snabbt fram beroende av deras olika förkunskaper. Lajla har i undervisningen känts mer avslappnad än Gertrud och detta tror de båda beror på att Lajla tidigare musicerat i olika sammanhang. Eftersom Gertrud inte har någon tidigare erfarenhet av att spela ett instrument tror hon att detta har medfört en viss osäkerhet och nervositet. Detta har Gertrud främst märkt av på lektionstillfällena då hon velat prestera och visa för mig att hon har övat på de olika uppgifterna mellan lektionerna:

Ja det är väl så tänker jag ”nu måste jag kunna det när jag kommer till dig” och så går det inte, då går det bättre hemma. Det blir lite så att man stressar upp sig men när jag kommer igång sen så funkar det ju. Man får ta det lite lugnt.

Gertrud beskriver sig som en person som har lätt för att bli stressad och ofta ställer höga krav på sig själv. Gertruds osäkerhet inledningsvis var något som även jag kunde känna av men som jag tyckte försvann ju längre in i undervisningen vi kom. Även Lajla har känt en osäkerhet när det gäller elbassspel eftersom det är ett instrument hon inte spelat tidigare även om hon menar att det finnas många likheter med hur hon spelar på en gitarr. Båda två har alltså känt av en viss grad självkritik när de har spelat elbas men det har varit på en kontrollerbar nivå och de har inte fått dem att ”tappa suget” att fortsätta spela. Kritiska till sin egen insats har de främst varit efter avslutade lektioner då de enligt Gertrud ibland tänkt ”vi kunde gjort det bättre”. Denna upplevda självkritik har dock varit kontrollerbar eftersom de först och främst sett undervisningen som en kul grej och att de ibland har ”skrattat så att de har trillat av stolen”. Lajla ser på sin insats som att hon gjort en ny upptäckt och att hon alltid tycker att det är roligt att lära sig nya saker.

På lektion tre och fyra arbetade vi tillsammans med *Idas sommarvisa* och inför den tredje lektionen hade Lajla och Gertrud redan övat tillsammans på låten utifrån den

notbild de fått av mig på den första lektionen. Mitt arrangemang på nämnda låt innehåller en låg basstämma och en melodistämma som spelas högt uppe på basens hals. Inför den tredje lektionen hade Lajla och Gertrud på egen hand delat upp stämmorna emellan sig så att Lajla spelade den höga melodin och Gertrud basstämman. Lajla tyckte att det var roligt att spela melodi på basen och båda var överens om att de olika stämmorna gick relativt snabbt att lära sig eftersom det är en låt som de är väl bekanta med sedan tidigare.

Både Lajla och Gertrud upplevde på lektionerna en del motoriska svårigheter och då främst att det var svårt att få handens fingrar att göra rätt. Att man på elbas strävar efter att varje finger ska ansvara för varsin ton är något som jag även vid tidigare undervisningssituationer upplevt att eleverna tycker är svårt. Detta är något som tar tid att träna upp, detta har jag påtalat för informanterna och detta är något som både Lajla och Gertrud varit medvetna om.

4.3.3 Kenneth

Kenneths musikaliska målsättning innan undervisningen påbörjades var att utveckla sitt basspel inom jazzgenren och utveckla sin förmåga att skapa egna baslinjer till olika ackordföljder. Denna målsättning kräver både spelteknisk och musikteoretisk kunskap eftersom skapandet av basgångar inom jazz kräver en förståelse för hur olika ackord är uppbyggda. För Kenneth som tidigare spelat mycket piano finns redan denna förståelse för ackordsuppbyggnad men på lektionerna uttryckte Kenneth det som en begränsning och omväg att han var tvungen ”att tänka via pianot” när han skulle komma fram till vilka toner de olika ackorden består av:

Om man till exempel ska ta en ackordsgång på ett ackord, då ser jag framför eller känner nästan i handen hur jag ska lägga det på pianot [...] jag måste liksom hoppa mellan pianot och sen till basen och det ger ju en tidsförskjutning.

Kenneth upplever att denna omväg blir än större nu när han förutom piano och kontrabas nu även ska lära sig att spela elbas: ”och nu när det kommer ett tredje instrument då blir det ett jädra pillande i huvudet.” Han anser visserligen att kontrabasen och elbasen i många avseende liknar varandra men att när han spelar kontrabas så behöver han inte titta på bashalsen för att hitta rätt toner och detta beror på att han känner sig mer bekant med kontrabasen. Kenneth ställer sig frågande till om denna kunskap och erfarenhet av ett annat instrument till och med kan vara en

belastning när han nu ska lära sig ett nytt instrument. Han menar att det är svårt att frigöra sig från de strukturer som han har med sig från sitt tidigare instrumentalspel.

Kenneth upplevde även han motoriska svårigheter i sitt elbassspel som går att koppla till hans tidigare erfarenheter av att spela kontrabas. När man spelar elbas så försöker man sträva efter att fingrarna i vänsterhanden i många fall ensamt ska kunna trycka ner strängen och att en ton då ska ljuda. När Kenneth spelar kontrabas, som har mycket högre stränghöjd och kräver större tryckkraft, använder han ofta flera fingrar samtidigt och lyckas på så sätt trycka ner sträng på ett tillfredsställande sätt. När han nu spelar elbas upplever han främst att styrkan i vänsterhandens lillfinger är bristfällig och att detta på grund av ålder kan vara svårt att träna upp:

Nu är det ju lite skillnad om man är 80 som jag är eller 20 att träna upp handmuskulaturen. Jag har i och för sig haft bra händer hela mitt liv men jag tror inte jag kommer så långt som krävs.

På de fyra lektionerna har Kenneth fått lära sig olika tankesätt för hur han kan skapa sina egna baslinjer. På den andra lektionen fick han ta del av ett material jag skrivit om hur man skapar olika baslinjer på jazzlåtar. Materialet börjar på en relativt enkel nivå och blir svårare och svårare ju längre fram man kommer. På den tredje lektionen hade Kenneth läst igenom materialet och hade en hel del frågor om det han läst som jag efter bästa förmåga försökte att svara på. Jag märkte på denna lektion att materialet nog var en aning för svårt och att våra lektioner tenderade att innehålla mer prat om musikaliska begrepp än praktiskt musicerande. Jag har även vid andra undervisningssituationer märkt att detta är lätt hänt just när det handlar om basspel inom jazzgenren eftersom denna musikstil kräver en hel del kunskap om musikteori och improvisation. På Kenneths tredje lektionen bestämde jag mig därför att ”backa bandet” och att tillsammans med Kenneth arbeta med grundläggande ackompanjerande spel på en låt från hans låtlista: *The nearness of you*. Detta gav ett bättre resultat och verkade även ha bidragit till en för Kenneth ökad motivation att öva inför det sista lektionstillfället. På den avslutande lektionen spelade jag och Kenneth igenom låten tillsammans, under den första genomspelningen kunde jag märka att Kenneth spände sig och detta hördes i hans elbassspel. I den sista version som vi spelade tillsammans i slutet av lektionen var Kenneth mycket mer avslappnad och det framgick att han tagit sig an denna uppgift på ett mycket bra sätt.

4.4 Efter undervisningen

Efter undervisningen avslutats fick informanterna möjlighet att under två avslutande gruppintervjuer utvärdera arbetet på lektionerna, övningen mellan lektionerna och interaktionen med mig på lektionerna. De fick även återknyta till den målsättning de hade innan undervisningen påbörjades, om denna målsättning förändrats och de lyckades uppfylla sina mål. I det följande kapitlet framgår även vilka utmaningar och svårigheter informanterna har upplevt i undervisningen och om de känt sig kritiska till sin egen insats i undervisningen.

4.4.1 Måluppfyllelse och lärande

Percy upplever inte det som att hans initiala målsättning förändrades när undervisningen påbörjades och han fick veta mer om vad det innebär att spela elbas. Han har behållit samma målsättning genom undervisningen, har uppnått den och till och med lärt sig mer än vad han på förhand hade förväntat sig:

[...] det gick nog fortare än vad jag hade tänkt mig. Alltså första lektionen var ett stort steg framåt och den andra ännu större. På tredje lektionen: ”oj då, det var mer än vad jag hade tänkt mig”. Jag hade mest tänkt att jag skulle lära mig något. Men jag har lärt mig mer än vad jag hade tänkt mig, eller jag blev i alla fall förvånad över de stora framstegen.

Kenneth upplever att han har utvecklat sin förståelse för instrumentet men att kontrabasen som han spelat tidigare ändå känns enklare för honom. Detta kopplar Kenneth ihop med att han faktiskt har spelat kontrabas i tio år och att elbasen är för honom ett helt nytt instrument. Han tror att om han skulle fortsätta spela elbas så skulle han med tiden lära sig även detta instrument. Kenneth menar även efter undervisningen att det svåraste för honom med elbasspelet just har varit styrkan i vänsterhanden, han upplever det som att lillfingret inte ensamt orkar trycka ner strängarna tillräckligt hårt:

Tonerna ligger på samma ställen (som på kontrabasen) men det är ett helt annat hållande och jag har till exempel haft det problemet då att mitt lillfinger det är inte tillräckligt starkt. När jag ska göra såna där kvinthopp på kontrabasen använder jag två eller till och med tre fingrar och då blir det lättare att flytta också. Jag spänner mig när det gäller elbasen och det ska man ju inte göra men jag kan inte få till lillfingret tillräckligt.

Kenneths upplevda problem med vänsterhanden får honom att inte känna sig riktigt nöjd med sin insats i undervisningen men han upplever ändå att han lärt sig nya saker på lektionerna. Han menar att han bland annat har lärt sig grundläggande spel på elbasen

och att han kommer att kunna överföra sin vunna kunskap från lektionerna till sitt kontrabassspel:

Jag tycker att jag har lärt mig mycket som jag kan använda nu på min kontrabas. Och jag menar; det har bara varit positiva lektioner och du har gett mig grejer varje gång som har utvecklat mig tycker jag och sen om det inte märks så...

Lajla och Gertrud menar också att de hållit fast vid sin initiala målsättning att lära sig att spela "Idas sommarvisa" tillsammans och de är överens om att de nästan lyckades uppnå sitt gemensamma mål. "Idas sommarvisa" är uppbyggd på ett sådant sätt att låtens första del, som är fyra takter lång, identiskt upprepas två gånger. Denna del känner båda två att de har klarat av på ett tillfredsställande sätt. Den andra delen i nämnda låt innehåller fler ackord, rörligare melodi och är därför svårare, denna del hann de inte riktigt med att få på plats. Både två har flera gånger uttryckt intresse av att även fortsättningsvis spela elbas och de planerar därför att investera i varsin elbas.

4.4.2 Självkritik och delaktighet

Percy upplever inte att han har varit självkritisk när han har övat på elbasen. Detta tror Percy hänger ihop med att han har gått in i undervisningen med ett öppet sinne och utan förväntningar om vad han ska få ut av undervisningen. Dessa förväntningar har varken kommit från honom själv eller från någon i hans omgivning. Percy upplever även att han varit delaktig i undervisningens utformning vad gäller innehåll och arbetstempo. Han återknyter till lektionen då han fick lära sig den bluespentatoniska skalan:

Jag tycker att du har varit rätt så känslig. Jag kommer ihåg att det var något som jag vill lära mig och då hade du redan tänkt att vi skulle göra det. Det var den pentatoniska skalan, för jag har hört talas om den och undrade [...] men det hade du redan tänkt på, det hade du förberett. Jag har upplevt att det har gått väldigt bra i takt med både mina önskningar och förmåga.

Kenneth har också känt sig delaktighet i undervisningens utformning. Han tycker att jag har varit lyhörd och är tacksam för att materialet har utgått från hans musikaliska preferenser:

Jag tycker att du har varit väldigt lyhörd, jag menar hade du dängt på mig en hårdrocks-låt så hade jag nog inte klarat det. För det är liksom inte mitt intresseområde och har aldrig varit heller.

Lajla tycker att lektionerna varit noggrant planerade och att jag som lärare ställt rimliga krav som de på och emellan lektionerna känt att de kan klara av. Detta har enligt Lajla

medfört att de gått från lektionerna med ett leende på läpparna och att självkritiska tankegångar som ”det här är värdelöst. det här klarar jag aldrig av” aldrig har infunnit sig. Både Lajla och Gertrud tycker att jag har lyckats väl med att känna av på vilken nivå de befunnit sig och även att jag utformat undervisningsmaterialet så att det passat dem.

4.4.3 Tidsaspekten

Alla informanter är överens om att saker tar längre tid att göra nu än vad de gjorde när de var unga. Lajla uttrycker det som något till en början var svårt att acceptera:

[...] allting tar ju mycket längre tid idag, förr kunde man ju göra hundra grejer på en dag. Idag gör man inte hälften av vad man gjorde då, så är det bara. Och det får man acceptera, det tog lång tid innan man ville acceptera det.

Gertrud upplever det som mycket irriterande att saker tar längre tid, hon berättar att som yngre kunde hon göra flera saker samtidigt utan problem men att detta inte längre är möjligt. Inledningsvis var Lajla och Gertruds plan att det någon gång varje vecka skulle träffas och öva tillsammans utöver den tid de skulle lägga på individuell övning. Detta visade sig dock vara i stort sett omöjligt eftersom andra oförutsedda saker hela tiden kom i vägen för övningen. Båda är övertygade att de hade utvecklat sitt elbassspel mer än vad de känner att de gjort om de haft mer tid att öva.

Percy berättar vid den sista intervjun att en anledning till att han ville delta i undervisningen var att han visste att han var ledig under den aktuella period som undervisningen skulle genomföras. Detta i kombination med att Percy möjliggjort sin egen övning genom att låta basen stå framme med hörlurar inkopplade har resulterat i en hel del övningspass.

Alla informanter är även överens om att fyra lektionstillfällen egentligen är för lite tid när man ska lära sig att spela ett nytt instrument men samtliga tycker ändå att de trots den begränsade tiden har utvecklats.

4.4.4 Språkbruk och ålderskillnad

Som utbildad musiker är det lätt att jag i undervisningssituationer använder musikaliska termer som är främmande för mina elever, på Kenneths lektioner var detta något som flera gånger skedde. Detta beror till stor del på det planerade lektionsinnehåll som Kenneth fick arbeta med, ett material som kräver ett användande av musikaliska

begrepp som i sin tur kräver ett flertal begreppsförklaringar. På de andra informanternas lektioner var det lättare att ge mer lättbegripliga förklaringar eftersom deras lektionsmaterial inte krävde ett lika avancerat musikalisk språk. Lajla tyckte i den avslutande intervjun att detta var något jag lyckats med:

När du förklarar så gör det du det på ett bra sätt och du flipprar inte bort dig i en massa teoretiska normer. Du förklarar enkelt och det går in i ens huvud, du håller det på en bra nivå. Det är viktigt när man undervisar att man utgår från där eleverna befinner sig och möter dem där och det har du gjort.

Percy och Kenneth har inte upplevt att ålderskillnaden mellan dem och mig har påverkat undervisningen. Kenneth upplever aldrig åldersskillnader som problematisk med när det handlar om musik, han menar att det viktiga är vad de inblandade kan åstadkomma tillsammans och att det är att ha roligt tillsammans som är det viktiga. Inte heller Lajla och Gertrud har tänkt på ålderskillnaden oss emellan förutom att de är medvetna om att jag är yngre. Lajla upplever att vi haft en ömsesidig respekt för varandra och både hon och Gertrud säger att de har respekterat min kunskap och haft glädje av den i undervisningen.

När jag i efterhand tittat igenom mina videoupptagningar har jag observerat att jag agerat och undervisat på ungefär samma sätt som när jag tidigare undervisat yngre elever. De samtal som jag och informanterna har resulterat i många skratt och i videoupptagningarna är det tydligt att både jag och informanterna på lektionerna haft det roligt tillsammans och varit nyfikna på varandra. Mitt språkbruk på lektionerna har varit tydligt och jag upplever att jag många gånger talat på ett mer formellt sätt än när jag undervisar yngre. Detta känns som något som är vanligt för mig, att jag i viss mån förändrar mitt språkbruk beroende på vem eller vilka jag pratar med.

4.4.5 Behovet av en lärare

Lajla tror inte att interaktionen med en lärare är nödvändig när man ska lära sig att spela ett instrument. Hon menar att det säkert skulle gå att lära sig saker på egen hand med till exempel med hjälp av existerande undervisningsmaterial. Men hon ser fördelar med att interagera med någon som redan har erfarenhet av hur instrumentet ska spelas och som har musikteoretisk kunskap. Gertrud upplever att det är svårt att säga om en lärare behövs eftersom hon inte spelat ett instrument på liknande sätt tidigare. Hon tror dock att för sin egen del vore det bra att lära sig att spela tillsammans med en lärare.

4.5 Resultatsammanfattning

Studiens resultat visar att informanternas musikaliska bakgrund och tidigare erfarenheter av instrumentalspel på olika sätt spelat en avgörande roll i deras önskan om att delta i studien och har även påverkat deras målsättningar med deltagandet. Informanterna har på lektionerna fått arbeta med ett undervisningsmaterial som de har upplevt som relevant och motiverande och detta har möjliggjorts genom mitt framställande av ett individuellt undervisningsmaterial och användande av flexibla undervisningsmetoder. Informanterna har tagit sig an undervisningsmaterialet på ett flertal olika sätt beroende på de strategier de använt sig av för att lära sig nya saker, memorera dessa mellan lektionerna och återskapa dessa på nästföljande lektionstillfälle. Samtliga informanter har i olika stor utsträckning under studiens genomförande känt sig kritiska till sin egen insats och detta har främst berott på misstro till sitt eget lärande, tidsbrist och upplevda motoriska svårigheter. Samtliga informanter har hållit fast vid sin initiala målsättning och har upplevt att de lärt sig nya saker i undervisningen.

5. Resultatdiskussion

I detta kapitel redogörs för mina egna tankar kring studiens resultat och dessa jämförs med den litteratur som presenterats tidigare. Kapitlet avslutas med avsnitt om musikpedagogiska implikationer, förslag på vidare forskning, och till sist en avslutande kommentar.

5.1 Motivationsfaktorer

Det faktum att jag inte personligen sökt upp informanterna utan att de istället har kontaktat mig tyder på att det hos informanterna redan innan undervisningen påbörjades fanns någon slags motivation till att vilja lära sig att spela elbas. Denna motivation kan vad gäller informanterna Percy, Kenneth och Lajla relateras till att de spelat andra instrument tidigare och att deras tidigare erfarenhet av instrumentalspel därför färgade av sig på deras förväntningar av den instrumentalundervisning jag nu erbjöd dem. Den information som framkom vid den inledande gruppintervjun visar även på ett flertal olika motivationsfaktorer som spelat en avgörande roll för informanternas vilja att delta i studien. Dessa motivationsfaktorer går som i tidigare forskning av Roulston et al. (2015) att kategorisera, i min studie främst som sociala, emotionella och kognitiva. De sociala motivationsfaktorerna innefattar bland annat Percy och Kenneths önskan om att lära sig så pass mycket om elbassspel att de i framtiden ska kunna spela tillsammans med sina nära och kära. För Lajla och Gertrud var det viktigt att gemensamt delta i elbasundervisningen och därigenom också få möjligheten att ägna sig åt praktiskt musicerande tillsammans, även detta menar jag är en social motivationsfaktor. Informanternas emotionella motivationsfaktorer kopplar jag främst ihop med deras önskan om att ägna sig åt en rolig och kreativ aktivitet och flera av dem har under en längre tid burit på en önskan om att lära sig att spela elbas.

De motivationsfaktorer som jag upplever som mest intressanta med tanke på åldersgruppen jag undervisat är de kognitiva. Detta eftersom tidigare forskning av Roulston et. al (2015) beskriver att svårigheterna för äldre som vill lära sig ofta är just kognitiva. Detta är även något som informanterna i min studie vid ett flertal tillfällen gånger har påtalat och det har då främst handlat om deras upplevelse av att saker tar längre tid att lära sig nu än när de var unga. Med tanke på denna medvetenhet är det för mig imponerande att de ändå har valt att delta i studien för att försöka lära sig något så

pass svårt som att spela elbas. Om man även sammankopplar informanternas vilja att ta sig an en uppgift som de vet är kognitivt utmanande med de negativa uppfattningar om äldres lärande som Bron (2005) skriver om, och som jag vid ett flertal tillfällen upplevt att även informanterna börjat förlika sig med, så blir deras beslut om att delta i studien än mer imponerande.

5.1.1 Målsättning

Informanternas olika målsättning med undervisningen visade sig i enlighet med forskning genomförd av Knowles et al. (2005) både vara självdefinierad och specifik, om än på olika sätt. Percy och Kenneths målsättning med undervisningen var främst att utveckla sitt ackompanjerande spel för att som tidigare nämnt kunna spela tillsammans med andra. För Lajla och Gertrud var det viktigt att få spela tillsammans och därför hade de redan innan studien kommit fram till en specifik låt som de ville lära. Jag skulle vilja påstå att informanterna, i och med de olika målsättningarna, har närmat sig elbasspelet från två olika håll. Percy och Kenneths målsättning med undervisningen har främst varit att vidareutveckla den musikaliska kunskap de redan har, även om de inte spelat just instrumentet elbas tidigare. Det har varit viktigt för dem att denna kunskap ska vara möjlig att tillämpa även utanför den lärsituation de befunnit sig i och detta är något som återigen stämmer väl överens med Knowles et al.:s (2005) forskning. Lajla och Gertrud har haft en mer avgränsad och specifik målsättning med undervisningen i och med att de valde att arbeta med en egen vald låt och att det viktiga med undervisningen var att ägna sig åt en social aktivitet, nämligen deras musikaliska samspel på lektionerna.

I informanternas olika målsättningar går det även att finna något som tyder på en strävan efter att ta kontroll över sitt eget lärande. Detta tror jag blev extra viktigt för informanterna i denna studie på grund av den begränsade tidsomfattningen. Eftersom alla informanter på ett eller annat sätt varit intresserade av att använda sin på lektionerna utvecklade kunskap även efter det att studien avslutats var de tvungna att memorera lektionsinnehållet och göra kunskapen till sin egen. Trots den begränsade tidsomfattningen har jag upplevt informanternas målsättning som rimlig och detta tror jag har att göra med deras personliga mognad, erfarenhet och även en medvetenhet om sina egna begränsningar. Viktigt att poängtera är att alla informanter påbörjat undervisningen med en inställning om att de har nytta av allt de lär sig, oavsett om det är stort eller smått. Med denna inställning så blir varje litet moment de lär sig på

instrumentet nytt och detta i kombination med en fungerande övningsmetodik gör den på lektionerna vunna kunskapen användbar även utanför lektionerna.

5.2 Erfarenhet

Samtliga informanter har någon gång i sina liv upplevt musikaliskt lärande inom någon av de olika utbildningskontexter Skolverket (2000) benämner som formella, informella, och icke-formella. Informanternas erfarenheter av ett musikaliskt lärande som skulle kunna kallas för formellt och informellt har främst skett när informanterna varit barn eller ungdomar och det har för samtliga informanter gått en lång tid sedan de sist befann sig i en situation där fick lärarledd musikalisk undervisning. Musikpedagogiken har förändrats mycket under den tid som förflutit och detta är något som är viktigt för en lärare som undervisar äldre att vara medveten om. Jag föreställer mig att musikundervisningen förr i tiden gick till ungefär på det sätt som Lilliestam (2009) beskriver ett formellt musikaliskt lärande, alltså att undervisningen främst var notbaserad och att kunskapen förmedlades från en aktiv lärare till en passiv elev. Denna sorts undervisning känns inte längre aktuell och jag skulle aldrig få för mig att undervisa på ett sådant sätt, därför är det också viktigt att på ett tydligt sätt introducera de äldre eleverna i de arbetsmetoder som en musikpedagog använder sig av i dagens musikundervisning.

Jag menar precis som tidigare forskning av Roulston et al. (2015) och Knowles et al. (2005) att det är väldigt viktigt att ta tillvara på de äldre elevernas tidigare erfarenhet eftersom den har både positiv och negativ påverkan på den undervisning som ska genomföras. Detta har jag visserligen upplevt som viktigt även i min undervisning av barn och ungdomar men jag menar att det finns en stor skillnad, och det är mängden tidigare erfarenheter. En elev som är 79 år har naturligtvis mer erfarenheter med sig i bagaget än en femtonårig elev och detta behöver man som lärare vara medveten om och även ta hänsyn till när undervisningen utformas. En annan skillnad jag upplevt är att yngre elever ofta befinner sig i en process där de ska lära sig att lära genom att prova olika strategier för lärande. Detta är en process som de informanter jag undervisat kommit mycket längre i och även om de inte tidigare upplevt en lärandeprocess som går att likna vid den de nu befunnit sig i har de ändå kunnat använda många av sina tidigare lärandestrategier i elbasundervisningen.

Den äldre elevens tidigare erfarenhet har som jag nämnde tidigare inte enbart positiv påverkan på undervisningen, den kan även av eleven upplevas som ett hinder i deras arbete med att försöka lära sig något nytt. I studien har jag uppmärksammat ett tydligt exempel på detta och då tänker jag på informanten Kenneth som genom sitt liv spelat piano och även på senare år kontrabas. När han nu spelade elbas tillsammans med mig upplevde han sin tidigare musikaliska kunskap som hindrande. Detta berodde enligt honom själv främst på att tankeöverföringen från instrument till instrument tog lång tid. Kenneth tänkte först ut var tonerna han skulle spela går att finna på ett piano, därefter förde han över denna information till kontrabasen och sen slutligen vidare till elbasens hals. Detta resulterade i en tidsförskjutning som irriterade Kenneth och även negativt påverkade hur han värderade sin egen arbetsinsats på lektionerna. Jag är övertygad om att även tidigare erfarenheter som dessa går att omvandla till något positivt och att de kan användas som en resurs i den undervisning som bedrivs, det är nämligen sällan fel att redan kunna spela ett annat instrument när man försöker att lära sig att spela ett nytt. Även i detta fall är det precis som Knowles et al. (2005) skriver viktigt att som lärare, tillsammans med eleven, försöka komma fram till hur den tidigare erfarenheten kan användas på bästa sätt.

5.3 Musikaliska preferenser

Vid undervisning av äldre upplever jag att det är, för att undervisningen ska kännas motiverande för eleverna, viktigt att undervisningen utgår från det som eleverna vill arbeta med och att man som lärare redan från början ser till att eleverna är delaktiga i utformningen av undervisningen. För att lyckas med detta har jag i min studie redan från början försökt att kartlägga informanternas musikaliska bakgrund och därefter, i samråd med informanterna, skapa ett individanpassat undervisningsmaterial med stark anknytning till informanternas målsättning och musikaliska preferenser. I detta kartläggande visade sig de låtlistor informanterna fick skriva vara till stor hjälp. Låtlistorna gav mig en tydlig bild av den musik informanterna tycker om att lyssna på och därigenom även vilken musikstil de skulle kunna tänkas vara intresserade av att spela på lektionerna. Gemensamt för samtliga låtlistor är att de till största del innehåller musik inom genrerna jazz-, folk- och populärmusik från 1950- till och med 1980-talet och detta talar för att Lilliestam (2009) är något på spåret när han skriver att ungdomens musik ofta lever kvar som ett riktmärke för vad som är ”bra” musik. Men om man analyserar informanten Percys låtlista framgår det även att musiklyssnande är något

högst personligt och att det inte alls behöver vara så att man livet igenom fortsätter att lyssna på samma favoritlåtar och artister.

5.3.1 Individanpassat undervisningsmaterial

För att som lärare försäkra sig om att det material man använder upplevs som relevant och stimulerande för eleven menar jag att det krävs ständiga samtal om och utvärdering av det material som används. Om eleven tycker att materialet är opassande så är det lärarens uppgift att göra om och då försöka göra rätt. Användandet av ett individanpassat undervisningsmaterial upplever jag som viktigt även vid undervisning av yngre elever men då på ett något annorlunda sätt. De yngre elever jag tidigare undervisat har inte haft samma tydliga målsättning med undervisningen och har i större utsträckning låtit mig bestämma vilket undervisningsmaterial som ska användas. I denna studie har jag stundtals uppmärksammat liknande tendenser, att informanterna överlåtit ansvaret för låtval och planering av lektionsinnehåll till mig, och vid undervisning av äldre är detta inte något önskvärt. När såna situationer uppstår skulle jag snarare rekommendera läraren att ta ett steg tillbaka och reflektera över hur undervisningen faktiskt genomförs. Detta för att i största möjliga mån undvika att undervisningen blir på det sätt som Lilliestam (2009) beskriver; kunskapsförmedling från en aktiv lärare till en passiv elev som är något både jag och tidigare forskning av Knowles et al. (2005) menar är olämpligt vid undervisning av äldre.

5.4 Motoriska svårigheter

För att spela välklingande toner på en elbas krävs muskelstyrka i vänsterhandens alla fingrar samtidigt som man som elbasist även måste kunna göra två olika saker med sina händer samtidigt (bimanuell koordination) och detta har samtliga informanter upplevt som något svårt. Informanten Kenneth menade under den avslutande intervjun att den bristfälliga muskelstyrkan i vänsterhandens fingrar är åldersbetingad. Detta tror jag att han delvis har rätt i och just fysiska svårigheter är enligt tidigare forskning av bland annat Bugos (2014) vanligt förekommande just hos äldre. Vad gäller både styrkan i vänsterhandens fingrar och den bimanuella koordinationen har jag dock många gånger uppmärksammat liknande svårigheter hos yngre elever och även hos mig själv när jag började spela elbas. Dessa förmågor tar tid att träna upp och därför, med tanke på undervisningen omfattning, är det svårt för mig att avgöra om informanternas upplevda motoriska svårigheter är åldersbetingade eller inte.

5.5 Lärandestrategier

En viktig faktor som påverkat informanternas lärande har varit studiens begränsade tidsomfattning som bidragit till att deras lärande främst har varit det som Bengtsson et al. (2011) kallar för *ytrinriktat*. I studien har detta bland annat inneburit att informanterna på kort tid har fått lära sig ett flertal speltekniska moment som är nödvändiga att kunna och därefter försökt memorera dessa mellan lektionstillfällena med varierande resultat. Informanternas egen övning mellan lektionstillfällena har också i stor grad påverkat hur mycket de hunnit med att lära sig på de fyra lektionstillfällen vi haft tillsammans. För att möjliggöra och underlätta elevernas egna övning krävs ett innehållsrikt och mångsidigt undervisningsmaterial som även bör vara individanpassat. Alla människor tar till sig ny information på olika sätt och det krävs därför att man som lärare är kreativ och beredd på att lägga ner mycket tid på att framställa ett passande material. Detta arbete handlar i mångt och mycket om att tillsammans med eleven testa sig fram och förhoppningsvis till slut komma fram till lämpligt material. Percy är den informant som jag upplever i störst utsträckning varit delaktig i detta utformande av undervisningsmaterial och jag tror att detta kan ha varit en bidragande orsak till att han i snabb progression utvecklade sitt elbassspel. Percys lärande är det som mest går att likna vid det *djupinriktade* lärande som Bengtsson et al. (2011) skriver om och även på många sätt påminner om det av Wilhelmsson (1998) beskrivna *transformativa lärandet*. Jag är dock övertygad om att Percys snabba progression beror på mer än bara det undervisningsmaterial vi använde oss av. Även här menar jag att de tidigare erfarenheterna spelar stor roll, på vilka sätt Percy är van vid att lära sig saker sedan tidigare och även att det logistiska tänkande han bär med sig från sitt yrkesliv påverkar hans lärande. Percy har på alla lektioner aktivt försökt förstå elbasens konstruktion på ett sätt som jag skulle vilja jämföra med hur ett pussel läggs. Han har av mig fått olika pusselbitar som ska hjälpa honom att öka sin förståelse för bashalsens konstruktion, dessa bitar har han i relation till sina tidigare erfarenheter lagt på en för honom rätt plats. På så sätt har han av mindre delar, trots den begränsade undervisningstiden, lyckats skapat en helhet som jag tror kommer göra det möjligt för honom att vidareutveckla och tillämpa sin nya kunskap på egen hand.

5.6 Interaktion

Något som inte den tidigare forskning jag studerat beskriver i någon vidare omfattning men som jag anser vara viktigt vid undervisning av äldre är hur interaktionen mellan lärare och elev fungerar på lektionerna. Jag har upplevt att det har krävts ett av mig genuint intresse för informanternas bakgrund och person och att detta intresse i stor utsträckning har påverkat både arbetsmiljön och undervisningens kvalitet. Jag menar att man som lärare vid undervisning av äldre måste fokusera på mer än bara det musikaliska hantverket, detta eftersom man som jag tidigare nämnt bör ta tillvara på deras erfarenheter och utforma undervisningen tillsammans med eleverna. För att möjliggöra detta krävs av läraren en nyfikenhet på vem det är man har framför sig, att man är intresserad sig för personen bakom instrumentet. Detta tror jag underlättar i arbetet med att få de äldre eleverna att känna sig delaktiga i undervisningen och det leder förhoppningsvis även till en större tillit och en undervisningssituation där lärare och elever känner sig bekväma med varandra. Därigenom tror jag att ett tillåtande arbetsklimat skapas, där både lärare och elever provar sig fram och där de känner att det är tillåtet att göra fel. Allt jag nu nämnt anser jag i viss mån vara viktigt vid all instrumentalundervisning oavsett vilka åldersgrupper som undervisas. För mig blir dock interaktionen extra viktig vid undervisning av äldre, återigen med tanke på deras livserfarenhet, tydliga målsättning och för att som lärare möjliggöra elevernas delaktighet och kunna utforma en individanpassad undervisning.

5.6.1 Ett gemensamt språk

I tidigare forskning av Wilhelmsson (1998) beskrivs lärandet som en språklig tolkningsprocess där nya upptäckter genom reflektion jämförs med den kunskap vi redan har. I denna beskrivning av vad lärande är blir det tydligt för mig att språket som används av lärare i en undervisningssituation måste anpassas utifrån elevernas förkunskapsnivå och inte utifrån det material som används. Som utbildad musiklehrare med musikteoretisk kunskap så händer det ofta att man använder sig av svåra musikaliska begrepp och glömmar bort att dessa måste förklaras om eleven ska kunna förstå dem. Vid undervisning av äldre tror jag att det är extra lätt att dessa förklaringar lyser med sin frånvaro, speciellt om man som lärare är mycket yngre än de elever man undervisar och detta kan ha att göra med de allmänna uppfattningar om äldres lärande som Bron (2005) skriver om. Det är lätt att tänka att äldre människor i princip är fullärda och att de därför även besitter en språklig kompetens som i en musikalisk

undervisningssituation suddar ut lärarens behov av att behöva förklara svåra begrepp. Så ser dock inte verkligheten ut, en musikalisk nybörjare är alltid en musikalisk nybörjare och därför är användandet av ett lättförståeligt och tydligt språk viktigt oavsett vilka åldersgrupper som undervisas.

5.7 Musikpedagogiska implikationer

I studien har det framkommit att den relationella kompetens som krävs av en lärare som undervisar äldre på ett antal sätt skiljer sig från den som krävs av de som undervisar barn eller ungdomar. I denna studie har jag upplevt att skapandet av en god relation till informanterna varit direkt avgörande för deras motivation och lärande och att samtal om annat sådant som inte rör undervisningen måste få ta upp en del av lektionstiden. Elever i den åldersgrupp jag undervisat har från sin tid i skolan erfarenheter av en helt annan sorts undervisning än den jag nu erbjuder och därför krävs tydlighet i lärarens instruktioner och även förklaringar av och diskussioner om de arbetsmetoder eleverna ska använda sig av. Jag tror att äldre elever ofta inte är bekanta med en undervisningssituation där deras målsättning och musikaliska preferenser står i centrum. För att få detta att fungera behövs goda relationer som bidrar till ett stödjande arbetsklimat där både lärare och elever kan prova nya saker, prata om allt de vill prata om och även våga göra fel.

Samtalen på lektionerna bidrog i studien till en för mig större förståelse för informanterna som varit viktigt för mig vid utformningen av undervisningen. Informanterna har främst varit intresserade av att arbeta med musik som känns relevant för dem och därför har undervisningsmaterialet främst bestått av olika sorters musik som informanterna sedan tidigare varit bekanta med. För att främja de äldre elevernas motivation i läroprocessen menar jag att det krävs av undervisande lärarna både en bred kunskap om musiken som var populär när eleverna var unga men också en genbredd i sin musikaliska kompetens. Detta anser jag vara viktigt även vid undervisning av barn och ungdomar men då krävs istället av läraren en förtrogenhet med nutidens populärmusik. Det finns nog inte många barn och ungdomar som skulle känna sig motiverade i läroprocessen om undervisningsmaterialet enbart bestod av den musik som dagens pensionärer växte upp med.

Jag har under arbetets gång när jag berättat om min forskningsstudie uppmärksammat att förutfattade meningar om lärande i den åldersgrupp jag undervisat även förekommer

på Musikhögskolan i Malmö. Jag har från både lärare och elever fått höra ett flertal skämt och kommentarer som på olika sätt går att relatera till ordspråket ”det går inte att lära gamla hundar att sitta” som Bron (2005) skriver om. Detta tycker jag kan vara värt att nämna eftersom dessa personer i högsta grad är delaktiga i utformningen av framtidens musikpedagogik. Med tanke på att antalet pensionärer enligt Statistiska Centralbyråns (2015) ökar och att många av Sveriges pensionärer vill fortsätta att lära sig nya saker livet genom så känns det högst troligt att framtidens lärare kommer att undervisa denna åldersgrupp på ett eller annat sätt. Landets lärarhögskolor bör därför intressera sig mer för vilka kompetenser som krävs av lärare som undervisar äldre elever och se till att dessa överförs till lärarstudenterna. Detta leder förhoppningsvis till att fler lärare i framtiden intresserar sig för att undervisa äldre och även att denna undervisning blir kvalitativ. Jag tror även att detta skulle leda till att många av de förutfattade meningar som dragna till sin spets säger att äldre är för ”gamla för att lära sig”, skulle försvinna.

5.8 Vidare forskning

Det hade varit intressant med en liknande studie som genomförs under en längre tidsperiod och som även erbjuder undervisning på flera olika instrument och även inom andra musikaliska genrer än de som min studie innefattat. På så sätt skulle man få en bredare bild av hur många pensionärer som faktiskt är intresserade av lära sig att spela ett instrument.

I min studie så hade de flesta informanterna spelat andra instrument tidigare och det har därför varit intressant att undersöka hur de använder sina tidigare erfarenheter i arbetet med att lära sig ett nytt instrument. Det vore dock intressant att begränsa urvalet till äldre elever som aldrig spelat ett instrument tidigare och jämföra dessa med nybörjare som är barn och ungdomar. På så sätt skulle möjligtvis lärandet i olika åldersgrupper kunna studeras i relation till att spela ett musikinstrument.

5.9 Avslutande kommentar

Jag känner mig tacksam för att ha fått genomföra denna studie och träffa studiens informanter. Jag har med säkerhet lärt mig lika mycket av dem som de har lärt av mig, om inte mer. I och med mitt arbete har jag blivit övertygad om att det aldrig är för sent att lära sig nya saker och att det därför finns ett behov av strukturerad

musikundervisning för pensionärer. Det enda man egentligen behöver göra, även om det för mig just nu känns avlägset, är att tänka på hur man vill att sitt framtida liv som pensionär ska se ut. För mig känns det självklart att vilja fortsätta utvecklas, lära mig nya saker och utmana mig själv och därför är det viktigt att äldre i större utsträckning erbjuds kvalitativ och strukturerad musikundervisning.

6. Referenslista

Bengtsson, Karin, Jenner, Håkan, Nilsson, Lina, Rissler, Anita & Ström, Peter (2011). *Nycklar till kunskap: om motivation, handling och förståelse i vuxenutbildning*. (2., omarb. uppl.) Hedin, Anna & Svensson, Lennart (red.) Lund: Studentlitteratur.

Bron, Agnieszka (2005). *Lära och utvecklas tillsammans! Vuxnas förutsättningar för lärande*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

Bugos, Jennifer A. (2014). Adult Learner Perceptions: Perspectives from Beginning Musicians (Ages 60-86 Years). *Applications Of Research In Music Education*, 32(2), 26-34.

Halén, Pernilla (2011). *Det handlar inte bara om att stå på scen - En studie om vuxnas mål och drivkrafter i musikundervisning*. Göteborgs Universitet.

Hays, Terrence & Minichello, Victor. (2005). *The meaning of music in the lives of older people: a qualitative study*. *Psychology of Music*, vol 33.

Holme, Idar Mange & Solvang, Bernt Krohn. (1991). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Håkansson, Anita (2007). *Lärares pedagogiska arbete inom den kommunala vuxenutbildningen*. Umeå: Umeå Universitet.

Knowles, Malcolm S., Holton, Elwood F. & Swanson, Richard A. (2005). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. (6th edition). Amsterdam: Elsevier.

Laes, Tuulikki (2014). Empowering later adulthood music education: a case study of a rock band for third-age learners. *International Journal of Music Education*, 1-15.

Lilliestam, Lars (2009). *Musikliv: vad människor gör med musik – och musik med människor*. (2. rev. uppl.) Göteborg: Ejeby.

Medborgarskolan (2016). *Hässleholm*. Hämtad från <http://www.medborgarskolan.se/sok/?p=hässleholm&mid=-2&lid=Skåne+Län>

2016-01-14.

Myndigheten för skolutveckling. (2005). *Stöd och referensmaterial om vuxnas lärande - idé och inspiration i arbetet med vuxnas lärande*. Hämtad från <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1854> 2016-01-25

Nationalencyklopedin, andragogik. Hämtad från <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/andragogik> 2016-03-01.

Nationalencyklopedin, pension. Hämtad från <http://www.ne.se/uppslagsverk/ordbok/svensk/pension> 2016-01-13.

Patel, Runa & Davidson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Pensionsmyndigheten (2015). *Är 65 fortfarande pensionsåldern i Sverige?* Hämtad från <https://secure.pensionsmyndigheten.se/Ar65PensionsaldernISverige.html> 2016-01-14.

Pensionärernas riksorganisation (2016). *Aktivitetsskalender*. Hämtad 2016-01-14, från <http://www.pro.se/Gemenskap--aktiviteter/Aktivitetsskalender/>

Roulston, Kathryn, Jutras, Peter & Kim, Seon Joo (2015). *Adult perspectives of learning musical instruments*. *International Journal of Music Education*, 33.

Skolverket (2000). *Det livslånga och livsvida lärandet*. Hämtad 2016-02-02, från <http://www.skolverket.se/>

Statistiska Centralbyrån. (2015). *Demografiska rapporter 2015:2 - Sveriges framtida befolkning*. Hämtad från http://www.scb.se/Statistik/Publikationer/BE0401_2015I60_BR_BE51BR1502.pdf 2016-02-02.

Tøsse, Sigvart (2014). Rationales for learning in later life. I: Carlén, Urban (Red.) *Tema: Livslångt och livsvitt lärande* (s. 46-59). Skövde: Högskolan i Skövde.

Vetenskapsrådet (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Hämtad från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> 2016-05-28.

Wilhelmsson, Lena. (1998). *Vuxenpedagogens uppgift*. Hämtad från http://uf.gu.se/digitalAssets/1182/1182124_vuxen.pdf 2016-01-25

7. Bilaga 1

Intervjuguide 1

- Hur ser din musikaliska bakgrund ut?
- Har du spelat instrument tidigare?
- Har du tagit instrumentallektioner tidigare?
- Vad fick er att tacka ja till att delta i undervisningen?
- Vilka möjligheter för musikundervisning för pensionärer känner ni till sen tidigare?
- Tror ni att det finns ett behov av musikundervisning för pensionärer?
- Vad har du för målsättning med ert deltagande i undervisningen?
- Vilka eventuella problem tror ni att ni kommer stöta på?

Intervjuguide 2

- Vilka inre faktorer motiverade er att vilja spela elbas?
- Ändrades er målsättning efter det att undervisningen påbörjats?
- Har undervisningen påverkat er på ett känslomässigt plan?
- Upplever ni att ni har utmanats kognitivt/motoriskt på lektionerna? På vilket sätt?
- Medför ert liv som pensionärer att ni har mer tid och lust att lära er nya saker eller fördjupa er i sådant ni lärt er tidigare?
- Kändes materialet relevant för era musikaliska preferenser, förkunskapsnivå och er målsättning?

- Vad har ni fått ut av undervisningen?
- Vad har varit svårast?
- I hur stor utsträckning spelar era tidigare erfarenheter av musik och lärande in?
- Har ni känt er kritiska till er egen förmåga att lära er spela elbas? På vilka sätt?
- Känner ni att ni haft inflytande på utformningen av undervisningen? På vilka sätt?
- Krävs en interaktion med en musiklehrare för att lära sig ett nytt instrument?
- Hur tycker ni att interaktionen oss emellan har fungerat?
- Tycker ni att ålderskillnaden mellan er och mig påverkar ert lärande på något sätt?